

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 31 lipca 2018 r.

Pozycja 122

POSTANOWIENIE z dnia 26 czerwca 2018 r. Sygn. akt Ts 60/17

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Grzegorz Jędrejek,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.S. oraz G.S.K. w sprawie zgodności:

art. 1002 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2017 r. poz. 459) z art. 21 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 1 Protokołu nr 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175),

p o s t a n a w i a:

nadać dalszy bieg skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W sporządzonej przez adwokata i wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 9 marca 2017 r. skardze konstytucyjnej M.S. oraz G.S.K. (dalej: skarżące) zarzuciły niezgodność art. 1002 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2017 r. poz. 459; dalej: k.c.) z art. 21 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 64 ust. 1 Konstytucji oraz art. 1 Protokołu nr 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175, ze zm.; dalej: konwencja).

Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującą sprawą.

Pozwem z 31 maja 2010 r. L.C., E.B. oraz T.B., jako osoby należące do ustawowych spadkobierców po J.C. i w związku z tym uprawnione do zachowku, wniosły o zasądzenie z tego tytułu po 6.666,00 zł od spadkobierców testamentowych J.C. Postępowanie, wszczęte na skutek powyższego pozwu, zostało zawieszone 8 maja 2013 r. z powodu śmierci powódki L.C. Pismem z 14 czerwca 2016 r. skarżące, jako spadkobierczynie zmarłej powódki, podtrzymując żądanie zawarte w pozwie, wniosły o podjęcie postępowania z ich udziałem. Postanowieniem Sądu Rejonowego w B. z 12 września 2016 r. podjęto postępowanie z udziałem skarżących jako następców prawnych zmarłej L.C. Sąd Rejonowy w B., w sprawie z powództwa skarżących, wyrokiem z 24 października 2016 r., powołując się na treść art. 1002 k.c., oddalił pozew, wskazując, że skarżące jako spadkobierczynie uprawnionej do zachowku L.C., nie będące jednocześnie uprawnionymi do zachowku po pierwszym spadkodawcy, nie nabyły roszczenia z tego tytułu. Stanowisko sądu pierwszej instancji

podtrzymał Sąd Okręgowy w B., który wyrokiem z 14 lutego 2017 r. zmienił zaskarżony wyrok jedynie w zakresie odstąpienia od obciążania powódek kosztami procesu, oddalając apelację w pozostałym zakresie.

Zdaniem skarżących, art. 1002 k.c. narusza prawo do dziedziczenia, powodując utratę przez skarżące części majątku należnego ich spadkodawczyni tylko z tego powodu, że spadkodawczyni ta nie dożyła prawomocnego zakończenia wytoczonej przez nią sprawy o zachówek, a skarżące nie należą do osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy, co skutkuje tym, że roszczenie o zachówek wygasło. Użycie w redakcji art. 1002 k.c. sformułowania „tylko wtedy” w ocenie skarżących powoduje, że przepis ten ogranicza prawo dziedziczenia, które co do zasady oznacza wstąpienie w całokształt sytuacji prawnej zmarłego, gdyż zgodnie z art. 922 § 1 k.c. prawa i obowiązki majątkowe zmarłego przechodzą z chwilą jego śmierci na jedną lub kilka osób stosownie do przepisów księgi niniejszej. Gdyby, jak podkreślają skarżące, w systemie prawa nie było art. 1002 k.c., na skarżące – w oparciu o treść art. 922 § 1 k.c. – przeszłoby roszczenie L.C. o zachówek. Skarżące zaznaczyły, że tego rodzaju ograniczenia w żaden sposób nie można uznać za konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób, tym bardziej, że gdyby spadkodawczyni żyła, spadkobiercy testamentowi musieliby jej zapłacić zachówek. Ograniczenie możliwości dziedziczenia normą art. 1002 k.c. – zdaniem skarżących – nie jest dopuszczalne w demokratycznym państwie prawa chroniącym prawo dziedziczenia, tym bardziej, że normę wyrażoną w art. 1002 k.c. uchwalił sejm niedemokratyczny, natomiast Konstytucja została przyjęta w demokratycznym i ogólnopolskim referendum przez ogół społeczeństwa. Nadto, w ocenie skarżących norma ta stoi w zdecydowanej sprzeczności z aksjologią europejskich systemów prawa, które nie znają podobnych ograniczeń prawa dziedziczenia.

Zarządzeniem sędziego Trybunału z 10 października 2017 r. skarżące zostały wezwane do uzupełnienia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez: po pierwsze, dokładne wyjaśnienie, w jaki sposób art. 1002 k.c. narusza konstytucyjne prawa lub wolności skarżących wyrażone w art. 64 ust. 1 Konstytucji; po drugie, udokumentowanie, zgodnie z art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjny (Dz. U. poz. 2072; dalej: u.o.t.p. TK), daty doręczenia wyroku Sądu Okręgowego w B. z 14 lutego 2017 r.; po trzecie, podanie adresów miejsca zamieszkania skarżących.

W odpowiedzi na powyższe zarządzenie, w piśmie z 24 października 2017 r. (data nadania) skarżące udokumentowały datę doręczenia wyroku Sądu Okręgowego w B. z 14 lutego 2017 r., podały swoje adresy miejsca zamieszkania oraz wskazały, że art. 1002 k.c. ogranicza prawo dziedziczenia – prawo wstąpienia przez spadkobierców w taką pozycję, jaką zajmował zmarły spadkodawca. Redakcja powyższego artykułu powoduje, że na osoby nienależące do osób uprawnionych do zachowku po pierwszym spadkodawcy nie przechodzi roszczenie z tytułu zachowku, a zatem norma ta ogranicza prawo dziedziczenia, które co do zasady powinno oznaczać wstąpienie w całokształt sytuacji prawnej zmarłego, co zdaniem skarżących potwierdza Sąd Najwyższy w uchwale z 12 maja 1970 r. (sygn. akt III CZP 26/70). Skarżące przywołały również poglądy doktryny, zgodnie z którymi brak uzasadnienia wyłączenia dziedziczności roszczenia o zachówek może budzić wątpliwości co do zgodności z Konstytucją.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 61 ust. 1 u.o.t.p. TK skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej

fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygania. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań lub gdy jest oczywiście bezzasadna.

Skargę konstytucyjną sporządził i wniósł adwokat, który załączył do skargi stosowne pełnomocnictwo. Skarżące wyczerpały przysługującą im drogę prawną, ponieważ wyrok Sądu Okręgowego w B. (dalej: Sąd Okręgowy) z 14 lutego 2017 r. jest prawomocny i nie przysługują od niego żadne zwyczajne środki zaskarżenia. Dochowały również trzymiesięcznego terminu do wniesienia skargi, zastrzeżonego w art. 77 ust. 1 u.o.t.p. TK albowiem wyrok Sądu Okręgowego w B. został doręczony pełnomocnikowi skarżących 28 lutego 2017 r., a skargę wniesiono 9 marca 2017 r., jak również prawidłowo wskazały przedmiot kontroli. Braki formalne zostały prawidłowo usunięte w terminie 7 dni od daty otrzymania zarządzenia wzywającego.

W ocenie Trybunału skarżące, prawidłowo wskazały, które przysługujące im konstytucyjne prawa i w jaki sposób zostały – ich zdaniem – naruszone (art. 53 ust. 1 pkt 2 u.o.t.p. TK), a także należycie uzasadniły sformułowane w skardze zarzuty (art. 53 ust. 1 pkt 3 u.o.t.p. TK).

Skoro złożona skarga spełnia wymagania przewidziane w u.o.t.p. TK i nie zachodzą okoliczności określone w art. 61 ust. 4 pkt 3 ustawy o TK, to – na podstawie art. 61 ust. 2 tej ustawy – zasadne było nadanie jej dalszego biegu.